

A 2062/11

AARDRIJKSKUNDIG
WOORDENBOEK

DER
NEDERLANDEN,

BEEENGEBRAGT

DOOR

A. J. van der Aa,

onder medewerking van eenige Vaderlandsche Geleerden.

ELFDE DEEL.

T. V.

T. Gorinchem, bij
JACOBUS NOORDUYN

1848.

afgebroken. Ter plaatse, waar het gestaan heeft, ziet men tegenwoordig eenen blauuwsel en loodwitfabriek.

De Dominikanermonnik, welke van Utrecht gezonden werd om hier omstreeks te preeken, plagt zijne predikatiën in deze kapel te doen. Ook preekte daar wel eens de Terminariebroeders van Schoonhoven, Lollaerts genoemd.

VUILRAK, water in *Kennemerland*, prov. Noord-Holland, dat in eene westelijke rigting, kronkelende, van het Buiten-Sparen van beneden Haarlem, naar de Lie loopt.

VUILVOETSWADE of VUYLVOETSWADE, buurs. in *Zalland*, prov. *Overijssel*, arr. en 5 u. N. van *Zwolle*, kant. en 5½ u. N. O. van *Kampen*, gem. en ½ u. Z. ten O. van *Genemuiden*.

VUIREN, oude naam van het d. *Vuren* in den *Tielerwaard*, prov. *Gelderland*. Zie *Vuren*.

VULENDIJKKE, oude naam van het d. *Schoondijke*, in *Staats-Vlaanderen*, in het *Vrije-van-Sluis*, *Oostburger-Ambacht*, prov. *Zeeland*. Zie *Schoondijke*.

VULIK, buurs. in de ambtmannij *Colmschate*, prov. *Overijssel*, arr., kant. en 1½ u. N. O. van *Deventer*, gem. en ½ u. O. van *Diepenveen*; met 16 h. en ruim 100 inw.

VULKAANS-EILAND, eil. in *Oost-Indië*, in den *Molukse-Archipel* tot de *Zuidooster-eilanden-van-Banda* behoorende.

VULKAANSOORD, ijzerhut in het graafs. *Zutphen*, prov. *Gelderland*, kw., distr., arr. en 5 u. Z. Z. O. van *Zutphen*, 1½ u. Z. O. van *Doetinchem*, kant. en 20 min. N. W. van *Terborgh*, gem. *Wisch*, in eigendom toebehoorende aan den Heer J. J. van *Raesfeld*, die er woont.

VULLENHOE en VULLENHORST, namen, onder welke het lands. *Vollestone* in *Overijssel* wel eens bij vroegere schrijvers voorkomt. Zie *Vollestone*.

VUNNILO, bosch, vermeld in het jaar 855, als liggende in het graafs. *Amelande*, doch waarvan men nu de standplaats niet meer weet aan te wijzen.

VUREN, gem. in den *Tielerwaard*, prov. *Gelderland*, arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen* (1 k. d., 22 m. k., 8 s. d.); N. aan de gem. *Spijk* en *Heukelom*, O. aan *Herwijnen*, Z. aan de *Waal*, W. aan de gem. *Gorinchem* en *Spijk*.

Deze gem. bevat de heerl. *Vuren* en *Dalem*, benevens een gedeelte van de heerl. *Spijk* en *Heukelom* en bestaat uit de pold. *Vuren*, *Dalem*, *Laag-Dalem*, *Spijk*, *Broek* en een gedeelte van den pold. *Heukelom*; zij beslaat, volgens het kadaster, eene oppervlakte van 2625 bund. 74 v. r., waaronder 2247 bund. 27 v. r. 51 v. ell. belastbaar land; telt 177 h., bewoond door 504 huisgez., uitmakende eene bevolking van ruim 1420 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden, en handel drijven in granen, aardappelen en vee. Ook heeft men er eenen steenoven en 1 glasfabriek, welke laatste jaarlijks ongeveer 750,000 flesschen plagt af te leveren, grootendeels tot verzending naar de Nederlandsche bezittingen in Oost- en West-Indië. Zij houdt thans nog 40 en de steenoven 60 werklieden bezig.

De Herv., die er ruim 1550 in getal zijn, maken de gem. van *Vuren-en-Dalem* uit, welke in deze burgerl. gem. twee kerken heeft als ééne te *Vuren* en ééne te *Dalem*.

De *Hersteld Evang. Luth.*, die er ruim 60 in getal zijn, behooren tot de gem. van *Gorinchem*. — De 50 R. K., die er wonen, parochiëren

te *Varik*. — Men heeft in deze gem. twee scholen, als: ééne te *Dalem* en ééne te *Vuren*, welke gemiddeld gezamenlijk door 110 leerlingen bezocht worden.

Het wapen dezer gem. bestaat uit een schild van keel, met drie dwarsbalken van goud.

VUREN, heerl. in den *Tielerwaard*, prov. *Gelderland*, *Beneden-district*, arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, gem. *Vuren*; palende N. aan de heerl. *Heukelom*, O. aan *Herwijnen*, Z. aan de *Waal*, W. aan *Dalem*.

Deze heerl. bestaat uit den pold. *Vuren* en eenige buitendijks liggende gronden, bevat het d. *Vuren*, een gedeelte van het geh. *Bradaal*, benevens eenige verspreid liggende huizen; en beslaat, volgens het kadaster, eene oppervlakte van 521 bund. Men telt er 158 h., uitmakende eene bevolking van 1050 inw., die meest in den landbouw hun bestaan vinden; terwijl in deze heerl. de in het voorgaande art. vermeldde steenoven en glasfabriek staan. — Deze heerl. is bijzonder goed gelegen voor de jagt en levert veel wild, onder anderen ook faisanten, op.

De Herv., die er ruim 960 in getal zijn, behooren tot de gem. *Vuren-en-Dalem*. — De 60 *Hersteld Evang. Luth.*, die men er aantreft, behooren tot de gem. van *Gorinchem*, en de 20 R. K. parochiëren te *Varik*.

Men heeft in deze heerl. ééne school, welke gemiddeld door 75 leerlingen bezocht wordt.

VUREN behoorde in 1526 aan *Otto van Asperen*, en dat geslacht heeft den naam daarvan gevoerd, en is in het bezit der heerlijkheid gebleven, tot dat *Johan van Asperen en Vuren*, in 1495, kinderloos stierf. Zijne zuster *Elisabeth*, getrouwd met *Cornelis van der Duy*, erfde van hem en liet de heerlijkheid aan haren zoon, *Adam van der Duy* tot *Werkendam*, die haar aan *Dirk van Haeften* tot *Gameren* verkocht. Sedert het jaar 1754, toen *Albert Otto Rocleman Frederik Grave van Belandt* de heerl. *Vuren*, met die van *Dalem*, van de *Staten des kwartiers van Nijmegen* heeft aangekocht, zijn die beide heerl. altijd door den zelfden eigenaar bezeten. Zie daaromtrent verder ons art. *Dalem*.

Het d. *Vuren* oudtijds *Vuren*, *Vueren* of *Fueren*, ligt 8 u. W. Z. W. van *Tiel*, 4 u. Z. W. van *Geldermalsen*. — Men telt er in het dorp zelf 270 h., die op en langs den *Waldijk* staan.

De kerk, welke, in 1826, zonder eenige toelage van buiten, op nieuw is opgebouwd, vooral door de krachtige medewerking van den Heer *Nicolaas Rom*, is een net en zeer doelmatic ingerigt gebouw. Boven den ingang ziet men eenen grooten blauwen steen, waarop in kapitale letters staat uitgebouwd: DEN INGEZETENEN VAN VUREN TOT EENE OEFENSCHOOL VAN GELOOF, HOOP EN LIEFDE. Zij heeft een houten torentje, met slag- en uurwerk, en is, sedert het jaar 1855, van een welingerigt orgel voorzien, zijnde een geschenk van den Heer dezer heerlijkheid, *Michiel Virely van Vuren en Dalem*, die tevens voor het onderhoud en de bespeling gezorgd heeft; terwijl hij in het jaar 1858, ter gelegenheid van zijne vijf en twintigjarige echtvereniging, eene vergulde kroon aan de kerk ten geschenke heeft gegeven.

In dit dorp staat ook het heerenhuis of zoogenaamd *Kasteel van Vuren* (zie dat art.) en op ½ u. afstand Z. W. van het d. ligt op den *Noorder-Waldijk* eene ronde aarden redout, met eenen hoogen bomvrijen toren, welke nog in aanbouw is. Deze sterkte dekt de

Herwijnensche uitwateringslus en verdedigt den toegang tot de vesting Gorinchem, waartoe ook nog daarbij eene aarden lunette binnendijks is aangelegd.

De kermis valt in in het begin van October.

Dit dorp heeft veel van watervloeden te lijden gehad: zoo brak den 22 Februarij 1799 de Waaldijk boven dit dorp, 's avonds ten 11 ure, ten gevolge van eene ijsverstopping beneden het dorp, door, zoodat de Tielerswaard geheel overstromd werd; terwijl het water van deze inbraak eerst eene opstopping voor het van boven afkomend water uit de Betuwe veroorzaakte, en het water boven het bepaalde peil van 1660 tegen den Diefdijk deed staan; doch zoodra de ijsverstopping algemeen opbraken en het water der rivier zijnen gewonen loop verkreeg, diende de inbraak zelfs ter meerdere ontlasting van het inundatiewater der Betuwe.

Bij den watervloed van 1809 had zich, den 28 Januarij, bij het dorp VUREN een ijsdam geplaatst, waardoor het water in de rivier zoo geweldig opliep, dat, in weerwil van alle aangewende pogingen, om noodkeeringen op den dijk te plaatsen, deze aan het benedeneinde overliep, zoo zelfs, dat men voor eene doorbraak vreesde; doch, hoewel dit gelukkig afliep, kwam dit dorp den volgenden morgen in nog grooter gevaar. Men vernam, dat er eene verzinking plaats had aan den binnenkant van den dijk, tusschen de korte en lange straatstoepen van dit dorp, ter lengte van 54 ell. Deze verzinking was van dien aard, dat er op het smalste gedeelte van den dijk, naauwelijks eene breedte van 2,80 ell. overbleef, en daar dit juist in het midden van het dorp plaats had, zoo zou daardoor, indien de geheele dijk was doorgebroken, eene verschrikkelijke verwoesting zijn veroorzaakt, alsmede het grootste gedeelte van het dorp zijn vernield geworden, doch door de werkzaamheid van den Heemraad VERSTEGE en den bijstand der inwoners, kwam men het gevaar gelukkig te boven. Eenige menschen, niet verkiezende hunne woningen te verlaten, waren op hunne zolders gevluht en moesten aldaar, niet zonder levensgevaar, den vreeselijken storm verduren, ja, zich zelfs op de gebindten en balken begeven, uit vrees van bij het instorten hunner woningen onder de puihoopen te zullen begraven worden; doch den volgenden dag werden deze ongelukkigen van hunne huizen afgehaald en gelukkig aan den dijk gebracht. Veel erger lot trof echter dit dorp in den nacht tusschen 30 en 31 dier maand, toen het water eene hoogte bereikte van 0,43 ell. boven dat van het jaar 1784. In dien nacht stond het water van de rivier, aan het bovenende des dorps, eene halve voet tegen de kisting op den dijk, zijnde 0,15 ell. hooger dan het vloedwater, en aan de glasblazerij ruim 0,62 ell., terwijl aan het benedeneinde het vloedwater ruim 0,47 ell. over den dijk stroomde, waardoor de kistingen aldaar geheel werden weggeslagen en den dijk sterk afliep. In dit dorp werden vijftien huizen, zes schuren en drie korenbergen geheel vernield, als ook een en veertig huizen zwaar beschadigd, doch geene menschen of vee kwamen er om, hebbende de inwoners zich op hunne bovenste verdiepingen en zolders begeven, terwijl zij die van hunne woningen beroofd waren, door hunne medegezeten van huisvesting werden voorzien.

Voor al in 1827 heeft laatstelijk deze gem., bij betrekkelijk lagen stand van het water, door bijkomende hevigen storm, bijzonder veel geleden, zoo door het wegslaan van huizen en dijken als door het lange stand houden van het inundatiewater.

VUREN (HET HUIS-TE), adell. h. in den *Tielerswaard*, prov. *Gelderland*, *Benedendistrikt*, arr. en 7 u. W. Z. W. van *Tiel*, kant. en 4 u. Z. W. van *Geldermalsen*, gem. en in het d. *Vuren*.

Het is een tamelijk fraai gebouw, met tuin en bosch omgeven, en een weinig ten westen van de kerk, laag binnendijks aan den dijk, in grachten gelegen; terwijl de stalling mede binnen- maar gelijk dijks staat.

Het beslaat, met de daartoe behoorende gronden, stalling en koets-huis, eene oppervlakte van 3 bund. 85 v. r. 20 v. ell., en wordt in eigendom bezeten door den Heer MICHEL VIRULY VAN VUREN EN DALEM en bewoond door diens zoon Mr. J. VIRULY VAN VUREN.

VUREN (POLDER-VAN-), pold. in den *Tielerswaard*, prov. *Gelderland*, in het *Benedendistrikt*, arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, gem. *Vuren*; palende N. W. aan den pold. Broek, N. aan den pold. Leuven, O. aan den Polder-van-Herwijnen, Z. aan de buitengronden tegen de Waal, W. aan den Polder-van-Dalem.

Deze pold., beslaat, volgens het kadaster, eene oppervlakte van 521 bund. 85 v. r. 80 v. ell.

VUREN-EN-DALEM, kerk. gem., prov. *Gelderland*, klass. van *Bommel*, ring van *Tiel*.

Men heeft er twee kerken, ééne te Vuren en ééne te Dalem en telt er 1350 zielen, onder welke 380 ledematen. De eerste, die in deze gem. het leeraarambt heeft waargenomen, is geweest Jonkheer ABEL VAN HESSE, Heer van *Piershil*, die in het jaar 1692 herwaarts kwam, en in het jaar 1684, op zijn verzoek, ontslagen werd. Onder de alhier gestaan hebbende Predikanten verdienen melding de welsprekende SIMON BRAAND VAN SOMEREN, van 1775 tot 1777, de uitstekende Godgeleerde BROUËRIUS BRUES, van 1779 tot 1780 en de mede door zijne schriften bekende ALBERTUS BRINK, van 1782 tot 1785. Het beroep is eene collatie van den Ambachtsheer.

VURENSCHE-ACHTERDIJK (DE), dijk in den *Tielerswaard*, prov. *Gelderland*, gem. *Vuren*, in eene westelijke strekking van de Donkere-kade naar den Vurensche-zeevang loopende.

VURENSCHE-DIJK (DE), dijk aan den *Tielerswaard*, prov. *Gelderland*. Het is dat gedeelte van den Noorder-Waaldijk, dat zich van den Braadaal tot aan de Herwijnensche voormolens uitstrekt.

VURENSCHE-KANAAL (HET), water in den *Tielerswaard*, prov. *Gelderland*, dat aan de Herwijnensche-vliet een begin neemt en in eene westelijke rigting naar de *Linge* loopt en daarop uitwatert.

VURENSCHE-ZEEVANG (DE), kade in den *Tielerswaard*, prov. *Gelderland*, gem. *Vuren*, in eene noordelijke rigting van den Braadaal naar den Heukelomsche-zeevang loopende.

VURST, naam, welken men bij verkorting geeft aan het d. GRUBBENVORST, in *Opper-Gelder*, in het *Land-van-Kessel*, prov. *Limburg*. Zie GRUBBENVORST.

VURT, naam, onder welken het d. WEURD in de *Neder-Betuwe*, prov. *Gelderland*, weleens voorkomt. Zie WEURD.

VUSKENS-WAARD (DE), rijswaard tegen het *Land-van-Heusden*, prov. *Noord-Brabant*, ten N. O. van Heusden aan de Maas.

Deze waard werd, den 28 October 1386, door JOHANNA, Hertogin van *Brabant*, aan de oude schutters van den voetboog te Heusden tot hunne gilden of broederschap gegeven en wordt, in den deswege afgegeven giftbrief, vermeld als *gholegen bi hoesden tusschen den groten rijsweert en berns*.